

יום הקדוש האזינו תשפ"ו

גליון תקצ"ב

תהלתו בקהל חסידים

דברי תורה, סיפורים ומשלים
מאת המנהל הר"ח ר' יצחק אהרן קליין שליט"א

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי

אמר הר"ק ר' משה מקוונץ זי"ע בשם אביו המגיד הק' מקוונץ זי"ע, הגם שיש להקב"ה בשמים אלפי אלפים מלאכים ושרפים ואופנים וכל מלאך יש לו אלף פיות ואלף לשונות שאומר בהם תמיד שירה לפני הקב"ה (ראשית חכמה שער אהבה פ"י) עד שאין לשער גודל ערך שירת המלאכים, עם כל זאת עיקר תענוגו של הקב"ה הוא מאיש ישראל הנמצא למטה בעוה"ז ועומד ומתפלל לפני הקב"ה, ואף אם אינו מכון רק ברכה אחת בכל תפילותיו מתענג הקב"ה ממנו יותר מכל שירת המלאכים, וכל שכן כאשר מכון בכל תפילותיו ודאי מתענג ה' מאוד מתפילותיו יותר ויותר מכל מלאכי מעלה ומכח תפילה זו מתעלץ כל התפילות שהתפלל שלא בכונה וממשיך בזה כל מיני השפעות טובות לעולם הזה. וזהו שאמר הכתוב 'האזינו השמים ואדברה' ר"ל למעלה בשמים מאזינים אל דיבורי תפילות ישראל, אזי 'ותשמע הארץ אמרי פי' - ממשיכים ע"י התפילות השפעות טובות לעוה"ז בכל מיני ארציות בני חיי ומזוני רויחא.

(אמרות טהורות)

עו"ל פ' בגימטריא 'צדיק', כי בכוחו להשפיע בתפילתו כנ"ל.

יערוף כמטר לקחי תול בטל אמרתי

אמר השר שלום מבעל זי"ע, ששמע מפי הק' הרבי מלובלין זי"ע, אשר לימוד דף גמרא שעה אחת קודם התפילה היא סגולה לקבלת התפילה בשמים, כי לימוד התורה מכרית כל המקטרגים ומשבר כל הקליפות ובוה עושה האדם שביל ודרך לעלות התפילה ויוכל להמשיך כל ההשפעות הטובות. וז"ש: 'יערוף' מלשון שבירה והריגה, כמו"ש 'וערפו' שם את העגלה בנחל, 'לקחי' הוא התורה הורגים את כל הקליפות והמקטרגים, ואז 'תול בטל' אמרתי מתקבלת התפילה לרצון לפני הקב"ה וממשיכים על ידה כל השפעות טובות.

(אמרות טהורות)

כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו

יש לדייק שפתח בשם הרחמים ומסיים בשם אלוקים. וי"ל דאמרי חז"ל דבעוה"ז נקרא ה' אדני, ונכתב הוי', אבל לעתיד לבוא ייקרא כמו שנכתב, עוד אמרו חז"ל דבעוה"ז על הטוב מברך 'הטוב והמיטיב', ועל הרעות 'ברוך דיין האמת', אבל בעוה"ב על הכל יברכו ברוך הטוב והמיטיב. וביאר הצ"ח כי באמת מאיתו לא תצא הרעות, רק הכל לטובה, רק האדם אינו מבין את הטוב הצפון אבל לעתיד יבינו שהכל היה לטובת האדם. והיינו 'כי שם ה' אקרא' מתי שיוכלו לקרוא את ה'

בהוי' דהיינו לעתיד - 'אז הבו גודל' יכירו הכל שצריכין להגדיל ולשבח גם את מידת אלוקינו שהוא מידת הדין כי יתגלה שהכל היה לטובה ולרחמים.

(דברי יחזקאל)

כנשר יעיר קנו

כתב רש"י הק' כאשר הנשר בא להעיר את בניו מקשקש בכנפיו כדי שיתעוררו. לכאורה מאחר שרוצים להבליט את מדת הרחמים היה צריך לומר כאשר הנשר בא להאכיל את בניו ולא להקיץ אותם משלוותם. אבל רש"י הק' רצה בזה להורות לנו שאב המקיץ את בנו לתפילה או לתורה ועבודת ה' ומרחיקו ממדת העצלות זה הוא האב הרחמן האמיתי, ולא זה שמרחם עליו ונותן לו לעשות מה שלבו חפץ כי הזריות מביא לידי רוח הקודש (ע"ז כ) ואלה המונעים אותם מלהקיצם לעבודת ה' המה האכזרים וזה לא מדת אהבה ולא מדת רחמנות, כמו שפירש השל"ה הק' עה"פ 'ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהם' ולכן מביא רש"י הק' הדוגמא של הנשר כשבא להקיץ ולהעיר את בניו.

(לקט כרם שלמה)

תשליך

הטעם שהולכים ברי"ה לנהר ואומרים שם תשליך מים תחתונים בכו להוי קמא מלכא, מלך בקרבנות, וניסוך המים. הגלים תמיד מתרוממים שרוצים להתקרב לשמים, לכן האדם ילמד מהם להתקרב קמי מלכא.

(י"ט פנים זי"ע)

צור ילדך תשי ותשכח א-ל מחוללך

משל למה"ד לאחד לווה שהיה חייב להרבה אנשים מעות ולא היה לו לשלם רק לאדם אחד ולא ידע למי ישלם, ובא אליו אחד המלוים ונתן לו עצה טובה שכאשר באים המלוים לתבוע את חובם יעשה מעשים משונים שנראה שיצא מדעתו מרוב צער ועוני ואז יעזבו אותו וישלם רק לאיש אשר נתן לו את העצה, ויהי כאשר בא האיש ההוא לבקש כספו כי לאחד בלבד היה לו לשלם החוב ואז עשה הלווה מעשים משונים כאחד שיצא מדעתו, אמר לו המלוה: הרי אני נתתי לך העצה איך להיפטר מהבעלי החובות ואתה משתמש בזה גם נגדי, הייתכן?! וזה אומר לנו הפסוק, 'צור ילדך תשי', דהיינו הקב"ה ברא את האדם עם מדת השכחה כדי שישכח מצרותיו שעברו עליו ויוכל לעבוד את ה' בשמחה ולהדבק בפקודי ה' ישרים משמחי לב. 'ותשכח א-ל מחוללך'!?, והוא הולך ושוכח את ה' ומתעלם מתפקיד האדם בעוה"ז והולך בשרירות ליבו!?

(המגיד מדובנא)

וירא ה' וינעץ מכעס וכו' כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון בם

יש לדייק למה פתח בשם הוי'-רחמים בכעסו על בניו ובנותיו. וי"ל שאמרו במדרש (ויקרא יז) אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה אלא מענישו תחילה בממון ואם לא שב אז פוגע בנפשות ואם עשה תשובה אחר שנפגע בממון וניצל ממיתה שה' מגיע לו על עברות שעשה א"כ הדין נהפך לרחמים. ולכן אומר ה' אחרי שנפגעו בממון 'אסתירה פני מהם ואראה מה אחריתם' - אם יחזרו בתשובה אחר שנפגע ממנו, 'כי דור תהפוכות המה', הם יכולים להפוך את מידת הדין למידת רחמים ע"י שיעשו תשובה וינצלו ממות נפשם, 'בנים לא אמון בם' אינני מאמין שיעמדו במרדס אלא ייהפך להם לרחמים.

(דברי יחזקאל)

כי ידון ה' עמו וכו' ראו כי אני אני הוא ואין אלוקים עמדי

יש להבין לפי מה שפירשו על אני ה', במצוות - הכוונה נאמן לשלם שכר, ובעבירה נאמן להיפרע, וא"כ שנאמן להפרע היה צ"ל אני אלוקים נאמן להיפרע שזה מידת הדין. אך האמת הוא שמה שה' מענישו בעוה"ז כדי שיצא מזוכך ויזכה לחיי העולם הבא ונמצא שגם העונש זה רחמים וזה נרמז בפסוקים אלו כי ידון ה' עמו - במידת הדין וא"כ אני ה' נאמן לשלם שכר ואני ה' נאמן להיפרע הכל הוא רחמים ושניהם שוות ואין אלוקים עמדי, זה העונש לא בא ממידת הדין והראיה כי נאמר בשניהם שם הוי' וגם כאשר מחצתי אני ארפא את המחץ ויהי לו רפואה.

(הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל)

אני אמית ואחתי מחצתי ואני ארפא

יש לדייק שהלשון אמית ואחתי וארפא הם לשון עתיד ומחצתי זה לשון עבר. וי"ל דאיתא בפסחים סח ובזוה"ק פר חיי שרה, שכאשר יהי תחיית המתים בתחילה אני ממית ומחיה את אותו אדם במצב שהיה קודם מיתתו כדי שיכירו אותו משפחתו ולא יאמרו זה איש אחר, ואח"כ מתרפאים והיה מדבר עם החיים ולכן אמר אני אמית אתכם ואח"כ אחיה אתכם ומה שמחצתי קודם מיתתם אני ארפא אחרי התחייה.

(רבי חיים קנייבסקי זצ"ל)

הרנינו... כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצרינו וכפר אדמתו עמו

כתב רש"י הק' כי דם עבדיו יקום, הגויים יענישו על שפיכות דמים שעשו בבני" ונקם ישיב לצרינו על הגול והחמס שעשו לישראל. הנה אמרו בכתובות מי שנתחייב מיתה ותשלומים דנים אותו למיתה ופטור מתשלומים דמשום

רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי רשעות. וזה דוקא אצל ישראל אבל אצל אומות העולם מחייבים גם מיתה כמ"ש כי דם עבדיו יקום וגם ממון כמ"ש ונקם ישיב לצריו. וכאשר בניי חטאו שפך ה' חמתו על עצים ואבנים שנחרב הבית ובכך נצלו בניי וזהו שנאמר וכפר אדמתו עמו כלומר חורבן האדמה והארץ כיפר על עמו שנשארו בחיים.

(פנים יפות)

ויבוא משה וכו' הוא והושע בן נון
קשה למה נאמר כאן הושע ולא יהושע, וי"ל שהיו"ד של יהושע נלקח משרה ששמה היה שרי עד פ"ט שנה לחייה, ואלו לא היו משנים את שמה היה נקראת כך עוד ל"ח שנה עד מותה, ולאחר מותה אין את האיסור לא תקרא שמה שרי אלא שרה, וא"כ יהושע השתמש בשם זה ל"ח שנה כי שלוח המרגלים ה' בשנה שניה שהיו במדבר ועכשיו נשלמו הארבעים שנה לכן הוחזר לה עכשיו היו"ד והוא נשאר הושע.

(לוית חן)

עוד יש לומר

כי בשלוח המרגלים היה צריך סעד לתומכו שה' יושיעך מעצת מרגלים ולכן הוסיף יו"ד אבל עכשיו שנהי' מנהיג וראש לבניי ואמרו באבות פ"ה המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו ומובטח שלא יבא לידי חטא אין צריך סעד לתומכו בתוספת יו"ד.

(כתב סופר)

ומת בהר... והאסף אל עמיק כאשר מת אהרן אחיד... ויאסף אל עמיו
כתב רש"י הק' שחמד משה לאופן המיתה של אהרן. וי"ל למה כפל ואמר ב' לשונות גם מיתה וגם אסיפה אצל שניהם הרי זה דבר אחד ממש. וי"ל שנרמז כאן מה שאנו רואים שבכל שנה ושנה ביום אשר חל ר"ח מנ"א שהוא יום מיתת אהרן אז אותו יום בשבוע חל בשנה לאחריו יום האושפיזא שלו הוא יום חמישי בסוכות, וע"י נתאוה משה לאותה מיתה של אהרן שזה סימן טוב אם יום ההילולא מקביל ליום האושפיזין בזמן שמוחתנו והבטיח לו הקב"ה שכן יהיה, ונרמז בפסוק ומות בהר והאסף אל עמיק אח"כ בחג האסיף תבא אל עמך ישראל באותו יום ממש בתור אורח ביומא דאושפיזא שלך. ומזה ראייה למנהג שאושפיזא דמשה הוא ביום הרביעי של החג ולמחרת הוא אושפיזא דאהרן ואח"כ יוסף ודוד למרות שיוסף היה קודם לתקופתם וזה כסדר המדות חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות.

(שער יששכר)

ונרמז בדברי דוד המלך שמוחנו כימות עניתני, שבזמן ושמחת בחגך יהיה יומו דאושפיזא כיום המיתה.

יצרנו כאישון עינו

הרמז בזה שהקב"ה שומר על האדם באותה מידה שהאדם שומר על אישון עינו דהיינו שמירת העינים.

(תפארת שלמה)

מעשה בחייט יהודי אחד שגר ברומי, עירו הגדולה של הקיסר. בערב יום הכיפורים הלך החייט מביתו הדל לקנות לו דג לסעודה המפסקת של ערב יום כיפור.

כשהגיע לשוק שאל את סוחר הדגים: "יש לך דג בשבילי?"

ענה לו הסוחר: "נותן לי רק דג אחד אחרון, דג מעולה! דג כזה מגיע פעם בשנה. וכבר יש לי קונה, האדון שליך רוצה לקנות אותו בחמישים פרוטות!" אמר הסוחר בגאווה.

"חמישים?" השיב החייט, "אני אתן לך מאה וחמישים."

הקונה היה עבדו של שר העיר, וכששמע את הצעת החייט קפץ והוסיף על המחיר: "אני אתן שלוש מאות."

"שלוש מאות פרוטות? אני אתן דינר שלם!"

"אני נותן שני דינרים!"

וכך הוסיפו שניהם על המחיר, עד שהחייט הכריז: "שנים עשר דינרים."

"שנים עשר דינרים בעבור דג?" הזדעק עבדו של שר העיר, "זה כבר מוגזם. סכום כזה אפילו אני איני מוכן לשלם."

שמה הסוחר שקיבל כסף רב כל כך תמורת הדג, הלך העבד עצוב לבית השר, והחייט הלך לביתו להכין את הדג לסעודה המפסקת. והנה, כשקרע את הדג כדי להכינו לסעודה, גילה שם לתדהמתו מרגלית יפה. הניח החייט את המרגלית למשמרת עד למוצאי החג, הכין את הסעודה, אכל והלך לבית הכנסת.

כשחזר העבד לבית השר, כעס עליו אדונו: "שלחתי אותך לקנות דגים בשוק! למה לא קנית אפילו דג אחד?"

ענה לו העבד: "הלכתי לשוק ולא נותר שם אלא דג אחד ושני קונים, אני ויהודי אחד שהיה מוכן לשלם תמורתו שנים עשר דינרים."

כעס השר: "מיהו אותו יהודי שאוכל ושותה וחוגג לו בעוד אני איני יכול לאכול דג? אם הוא עשיר כל כך, עליו לשלם יותר מיסים לשר העיר!" והשר ציווה על העבד לתבוע מהחייט מיסים נוספים.

הלכו שר העיר ועבדו לביתו של החייט היהודי. היה ערב, ולהפתעתו גילה השר שלא מדובר בארמון אלא בבית דל. 'אולי הוא מחביא את עושרו כדי לא לשלם מיסים,' אמר השר בליבו, 'הוא בטח יושב בבית ואוכל מטעמים יקרים.' ואולם הבית היה ריק. "אתה מחפש את החייט?" שאלו השכנים, "כל היהודים הלכו לבית הכנסת."

רוצה להעניש אדם במשפט, דנים כל אחד מקרוביו אם מגיע להם זה הצער ואם לא מגיע אז אין מענישים אותו והכל במשפט במידה ובמשקל מצומצם אם כולם ראויים לאותו צער שמצטערים בשבילו, וזה הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט.

(ארץ צבי)

מעשה א

"אהה!" חשב השר, "בית הכנסת! בטח שם נמצא כל עושרו של היהודי, והוא אוכל ושותה שם עם כל חבריו."

הלכו לבית הכנסת וגם שם הופתעו! מרחוק ציפו לשמוע קול משתה, ובמקום זאת שמעו נעימת תפילה עדינה; וכשהתקרבו, במקום אנשים יושבים לסעודה בבגדי פאר הם ראו יהודים יוצאים יחפים מבית הכנסת.

כשפגשו את החייט שאלו אותו: "אתה עשיר גדול? איך אדם פשוט כמוך קונה דג בשנים עשר דינרים?"

"אינני עשיר גדול," ענה החייט, "אני אדם פשוט."

"באמת? אולי אתה פשוט אדם שאוהב מאוד לאכול, ומוכן לשלם כל סכום כסף עבור ארוחה טובה?"

שוב הפתיע אותו החייט: "אני אסביר לכם. יש לנו יום אחד בשנה שהוא יום צום המכפר על כל העברות שלנו. כדי לכבד את היום הזה אני מקבל את פניו בסעודה טובה. לא מתוך רעבתנות אני אוכל אלא לכבוד היום הקדוש."

שמעו השר ועבדו את ההסבר, הבינו שהחייט איננו עשיר, השתוממו והלכו להם.

ראה הקדוש ברוך הוא את מעשיו של החייט ואמר: "ראו כמה אוהבים ישראל את יום הכיפורים. הם מכבדים אותו גם באכילה ובשתיה וגם בצום: צמים במשך כל היום ואוכלים ושותים לפניו ואחריו. ואותו החייט ששילם שנים עשר דינרים ראוי שיהיו לו שנים עשר אלף דינרים."

ואכן, למחרת החג מכר החייט את המרגלית בשנים עשר אלף דינרים והתפרנס מהכסף כל ימי חייו.

היה זה ליל כל-נדרי. הבעל שם טוב עמד בבית מדרשו בקיטל וטלית והתכונן לתפילת יום הכיפורים. פתאום נראה כאילו צל עבר על פניו הקדושות, ניכר היה כי משהו מעיק על ליבו, אך איש לא העיז לשאול אותו לפשר הדברים. את תפילת כל-נדרי אמרו בכוונה גדולה, ולאחריה, לפני שפתחו בתפילת ערבית, הכריזו על הפסקה קצרה. הבעל שם טוב עמד על מקומו שקוע בהרהורים, ולפתע השתפך על שפתיו חיוך רחב ומאושר והוא ציווה על החסידים להתפלל ערבית.

במוצאי יום כיפור היה הבעל שם טוב במצב רוח מרומם והוא סיפר לתלמידיו את הסיפור הבא:

בכפר אחד התגורר חוכר יהודי. הוא היה יהודי נעים הליכות, ובעל האחוזה, אשר החכיר לו את אדמותיו, העריכו מאד והתייחס אליו כאל ידיד אישי. חוכר זה

שבת שובה

למה נקרא שמו שבת שובה? לרמז דרשת הרב, שוב"ה ר"ת ש'ואלץ ו'דורשים ב'הלכות ה'חג.

הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט

מה הלשון "כי" נתינת טעם. וי"ל שהכי פירושו מלך בשר ודם אם גזור להעניש אדם במשפט דן רק את האשם במשפט - מות או במאסר שנים רבות, ואינו מתחשב שכל המשפחה ואוהביו שלא חטאו מצטערים וסובלים מהעונש שקיבל ואין להם ממה להתפרנס אבל מלך מלכי המלכים קוב"ה אם

כדברי הרמב"ן – לפני כל נדרי

סיפר הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצ"ל: פעם לפני כל נדרי בעת שיצא רבי רפאל מבערשיד זצ"ל מהמקוה נטפל אליו אחד שהתחיל לפטפט ולבלבלו בשטויות ודברים

אויף שבת

נפטר ביום בהיר אחד והותיר אחריו אלמנה צעירה וילד קטן. לא היו ימים מרובים עד שגם האלמנה נפטרה מרוב צער והילד הקטן נותר יתום בלי אבא ואמא.

בעל האחוזה, שהיה, כאמור, ידידו של החוכר היהודי, לקח עתה את היתום הקטן אליו. ילדים משלו לא היו לו והוא נקשר בעבודות האהבה אל הילד היהודי הקטן, בו טיפל כאילו היה בנו יחידו. כך עברו שנים אחדות, הילד גדל בביתו של בעל האחוזה הנוצרי בעושר ומותרות ולא ידע כלל על מוצאו היהודי.

פעם אחת, כאשר שיחק עם ילדים אחרים שבאו עם הוריהם לביקור אל בעל האחוזה, נפלה קטטה ביניהם ואחד הילדים האורחים קרא לו "ז"י" (יהודי), באומרו כי הוא אינו בנו של בעל האחוזה כי הוריו היו יהודים.

הילד – נקרא לו יוסלה – ביקש את בעל האחוזה שיספר לו קצת על הוריו, מי הם היו ומה היו מעשיהם. בעל האחוזה סיפר לו כי הוריו היו אנשים ישרים, יהודים חרדים שנמנו על ידידי הטובים. אולם – הוא הוסיף – הם היו עניים מרודים ולא השאירו לך דבר מלבד איזה ספר ישן ושקיק בלוי ומיושן.

יוסלה ביקש לראות את הדברים שהוריו השאירו עבורו ובעל האחוזה, ששמר על הדברים כעל מזכרת, הראה לו שקיק של טלית ישן נושן וספר עבה שהיה מחזור של הימים הנוראים.

יוסלה פתח את המחזור אולם הוא לא ידע לקרוא בו מילה אחת. הוא גם לא ידע למה משמש השקיק. למרות זאת הוא ביקש מבעל האחוזה שיתן לו את הדברים הללו ולאחר שמבוקשו ניתן לו הוא שמר על המחזור והשקיק מכל משמר והם היו בעיניו – מבלי לדעת למה ומדוע – כמשהו קדוש שיש לנהוג בו כבוד.

עברו ימים אחדים ויוסלה יצא לטייל בכפר. תוך כדי טיול הוא ראה יהודים האורזים את חפציהם ומתכוונים לנסיעה. "האם אתם נוסעים ליריד" שאל יוסלה, אותו חשבו היהודים כבנו של בעל האחוזה. "לא" השיבו היהודים, "אין אנו נוסעים הפעם ליריד. אנו נוסעים לראש השנה לעיר הסמוכה, כדי שנוכל להתפלל יחד עם כל היהודים." "מה זה ראש השנה?" – שאל הילד, והיהודים סיפרו לו כי ראש השנה הנו יום הדין, בו מבקשים היהודים מרבונו של עולם שיתן להם שנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות. היהודים הסתכלו על יוסלה בעיניים מהן ניבט העצב והשתתפות בצער ויוסלה הרגיש בעליל כי היהודים מרחמים עליו, אולם הם פחדו מבעל האחוזה ועל כן לא יכלו לומר לו יותר.

בטלים. ואמר רבי רפאל: נו, הרי הרמב"ן כותב באגרתו לבנו: "תתנהג תמיד לדבר כל דברך בנחת לכל אדם ובכל עת" – ואפילו על אדם המטריד אותך בשטויות אחר המקוה, לפני "כל נדרי", ג"כ לא צריך להתרעם.

(סיפורי מרן הרמ"ח, עמ' קלב)

ונתנה תוקף

בפייט 'ונתנה תוקף' שיסד הקדוש רבי אמנון זצ"ל, אנו אומרים: 'ובשופר גדול יתקע וקול דממה דקה ישמע ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על

בלב בלתי שקט חזר הילד לבית בעל האחוזה, הוא לא מצא לעצמו מנוח: משהו טמיר ונסתר משך אותו אל היהודים. הלא יהודי הנה! בלילה ההוא חלם חלום בו ראה את אביו המנוח שאמר לו: "יוסלה בני, הלא אתה יהודי! לך לבית הכנסת להתפלל יחד עם כל היהודים, ובורא העולם יאזין לתפילתך".

למחרת בלילה הוא שוב חלם, והפעם היתה זו אמו. היא אמרה לו: "בני יקירי, אתה הלא יהודי! מקומך בין אחיך היהודים ולא בביתו של בעל האחוזה. היום ראש השנה. לך אל אחיך היהודים, עדיין לא מאוחר מדי!"

למחרת היום היה יוסלה עצוב ומדוכא ולא מצא לעצמו מנוח. למזלו נסע בעל האחוזה לציד, כך שיכול היה להרהר על החלומות המוזרים שפקדוהו. משהו טמיר משך אותו אל אחיו היהודים...

בהחלטה נחושה הוא לקח את שקיק הטלית ובו המחזור שקיבל בירושה מאביו ויצא לדרך. ימים אחדים הוא נדד בדרכים עד שהגיע לעיר גדולה, שאל איפה בית הכנסת היהודי ונכנס לשם.

עייף, שבור ורצוצן הוא הגיע לשם לפנות ערב. היהודים בבית הכנסת עמדו עטופי לבנים והתפללו בכוונה ובדבקות. היה זה ליל יום כיפור והמתפללים אמרו כל נדרי. הנער היהודי האזין לתפילות של אחיו והן נגעו ללבו; גם לבו הצעיר רצה להשתתף בתפילה מתוקה לפני רבונו של עולם אולם הוא לא ידע כיצד מתפללים. כאב הלב של הנער היהודי התועה קרע שחקים.

גם אותי – המשיך הבעש"ט את סיפורו – אפף צער על גורלו של הנער היהודי וחששתי שמא יברח הנער מבית המדרש ויבא, חס וחלילה, לכלל ישראל. אולם פתאום פתח הנער את המחזור אשר בשקו, פתחו באמצע ואמר: "רבונו של עולם! אינני יודע מה להתפלל וכיצד להתפלל, מה לומר ומה לבקש. הא לך, רבונו של עולם, כל המחזור כולו והיה רצון מלפניך כאילו התפללתי את כל התפילות!" באומרו זאת שיקע יוסלה את פניו במחזור הפתוח ודמעות מרות פרצו מעיניו.

דמעות עמדו בעיני התלמידים כשסיים הבעל שם טוב את סיפורו. ולפעמים בשעת התפילה, שעה שנזכרו בקורותיו של הנער היהודי התועה, שהגיע אל המנוחה ואל הנחלה, הרהרו: "רבונו של עולם! הרי אנו לפניך כאותו נער תועה! וכי יודעים אנו כיצד להתפלל וכיצד לכוון את הכוונות הטהורות של התפילות? הא לך כל הסידור, כל מצויות כבר כל התפילות וכל הכוונות. קבל תפילותינו הבאות מעומק הלב ותן לנו שנה טובה ומתוקה!"

כל צבא מרום בדין כי לא יזכו בעיניך בדין. ויש לדקדק, מאי חיל ורעדה תאחז המלאכים, הלא אין הם חוטאים וממילא אין דנים אותם. ואבי זצוק"ל הי"ד היה מבאר כי חז"ל (אבות פ"ד מ"ג) אמרו: עשה מצוה אחת קנה לו פרקליט אחד, וכן להיפך חז"ל אצל עבירה. והנה חז"ל אמרו בסוף מס' יומא (פו) השב מיראה וזדונות נעשות לו כשגגות, השב מאהבה וזדונות נעשות לו כזכויות. וא"כ אלו המלאכים

אשר נבראו מהעבירות שאדם עובר, כאשר הוא שב מיראה אז פוסקת חיותם אבל לא לגמרי. משא"כ השב מאהבה אז מוסיף במלאכים האלו כח חדש מצד הקדושה ונהכים המה למלאכים מצד הקדושה. וגם כל המלאכים הנבראים מהמצוות אף לא עשה המצוה בשלימות הרי המלאך הוא בעל מוס, זה חסר יד, זה חסר רגל, זה סומא וזה אלם, ולכן יראים הם מה יעלה בגורלם. ובר"ה ביד האדם לתקן זה ע"י תשובה שלימה, ובמה? בשופר, כי השופר הוא המהפך מיראה לאהבה כדאיתא בספד"ק, שהרי שופר רומז ל'שפרו מעשיכם' (ויק"ר כט, ו), וזהו 'ובשופר גדול יתקע ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על כל צבא מרום בדין כי לא יזכו בעיניך בדין', דהיינו שהמלאכים ג"כ מפחדים היות וכל כח חיותם תלוי בנו איזה תשובה נעשה מיראה או מאהבה ושפיר רועדים הם.

(תורת איש')

להגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר

(צוק"ל)

מחה פשע וגם רשע

אומרים מצדיקים, 'מחה פשע', כשאדם חוזר בתשובה הקב"ה מהפך מדין לרחמים, ומ'פשע' הופך ל'שפע', ומ'רשע' ל'עשר'.

תפילת נעילה

'פתח לנו שער בעת נעילת שער כי פנה יום'. איתא מצדיקים, שכשאדם רוצה שהש"ת יפתח לו שערים, בכל ענין, יעשה הוא בעצמו פתיחת שערים, ע"י נעילת שערים, שיקפיד על שמירת עיניים, פה וכדו', ואז אפילו שהגיע למצב של "ופנה יום", בחינת לילה מלא צרות, גם אז הש"ת "פתח לנו שערים".

זדונות נהפכות לזכויות

כשאדם חוזר בתשובה שלימה, עבירותיו נהפכות לזכויות, והנה המילים "עבירה נהפך למצוה" בגימטרי' תרי"ג.

אבינו מלכנו החורינו בתשובה שלמה לפניך... שלח רפואה שלימה ל"ע.

איתא ביומא פ"ו אמר ר' חמא בר חנינא גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם שנאמר בהושע (יד-ה), 'ארפא משוכותם אוהבם נדבה' ואמרו בע"ז (נה) שמשביעין את היסורים באיזה יום שילכו מהאדם שנתייסר וזה מש"כ וחללים רעים ונאמנים שיוצאים מהאדם בזמן שאמרו להם מן השמים. אמנם אם החולה עושה תשובה גדולה הולכים ממנו היסורים קודם זמנם ע"י התשובה. וזה הסמיכות א"מ החזירנו בתשובה שלימה לפניך ומיד מבקשים א"מ שלח רפואה שלמה לחולי עמך קודם הזמן, וזה הפירוש בגמרא גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם הכוונה שילכו מאתם קודם הזמן שאמרו בשמים.

(שבט הלוי זצ"ל)

משטין בכבל אסור (מהפיוט ליו"כ)

יש להבין הרי המשטין כוחו כפה וא"כ היה לו לומר סתום פה המשטין. וי"ל הנה ביומא כ' שאין רשות לשטן להשטין ביום הכיפורים אחת בשנה ולכן מנסה לפשוט את רגלו להזכיר חטא העגל כמ"ש ורגליהם ככף עגל. לכן מתפללים שה' יקשור את רגלי השטן שלא יוכל לפשוט רגלו להשטין על בני".

(רבי לוי יצחק מברדיצ'וב ז"ע)

על חטא ש"ל במאכל ובמשתה

וקשה וכי אכלנו מטרפות ונבלות שצריכין להתוודות עליהם אלא הפירוש שהתיישבנו לאכול ולשתות מבלי להזמין אורחים עניים לאכול ולשבע אתנו.

(הצדיק מרוזין ז"ע)

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וכו' סגולת היום שהוא מכפר על בני"א אבל עליכם לטהר אתכם מעצמכם, להשתדל לחזור בתשובה שלימה ולא לסמוך ע"ז שהיום מכפר בלי תשובה.

(שבט הלוי זצ"ל)

תפילת נעילה

הצדיק רבי לוי יצחק מברדיצ'וב ראה פאם אחת ביו"כ חשכות גדול של דינים קשים ר"ל ודאג מאוד ע"ז והנה לעת נעילה ראה אור גדול חדש ונמתקו הדינים הקשים וחקר סיבת הדבר וגילו לו מן השמים שבמקום אחד היה מניין של חיילים יהודים והחזן היה ג"כ חייל יהודי והאיר את העולם בתפילה שלו, ואז היה חוק שלקחו בחורים לצבא לעשר או עשרים שנה, ונתיישב הרה"ק שבשנה הבאה יסע לחפש המקום ששם הם מתפללים ובקושי גדול הצליח להתפלל עמם תפילת נעילה והנה ניגש אחד החיילים לפני התיבה ואמר לחבריו דברי התעוררות: אחי ורעי! כל העולם שואל ומבקש עכשיו על כל בקשה פרטית פרנסה ובני ואשתו לנו אין כאלו דאגות, אוכל, אנו מקבלים מהצבא הרוסי. אשה, אין לנו כי לא ניתן לנו רשות להתחתן וממילא אין לנו ילדים אז על מה נתפלל רק על בקשה אחת: "יתגדל ויתקדש שמוה רבא". ומדבריו נתעוררו כל המתפללים, אמר הרה"ק עכשיו מתורץ לו מהיכן היה אור גדול ונמתקו הדינים.

(שומר אמונים מרבי אהרן ראטה זצ"ל)

וכך היה אומר אחת וכו'

הענין שזכרנו היה זורק הדם אחת למעלה ושבע למטה, להמליץ טוב על בני"א כשחוטאים, כי ליצה"ר יש שבע שמות והם שבע כוחות המפתים האדם לעבירה, אבל ליצה"ט יש רק כח אחד שזה הקב"ה ולכן לא יכלו להתגבר. וזה הרמז, אחת למעלה זה הקב"ה ושבע למטה זה כוחות היצה"ר.

(ספה"ק)

וכל מאמינים שהוא קל אמונה

הבוהן ובודק גני סתירות...

ואחריו וכל מאמינים שהוא בוחן כליות הגואל ממות ופודה משחת. יש להבין הקשר שבין שניהם זה אחר זה. שבימים האלו כשהקב"ה יושב על כסא המשפט ורואה שאין לישראל די מצוות להכריע אותם לכף זכות מה עושה הקב"ה - מצרף להם כל הזכויות שעתידין לעשות בחודש הזה, יו"כ והחמשה עינויים, סוכה וד' מינים, ומעיד עלינו שנקיים אותם בודאי, וע"י אותם הזכויות מוכה אותנו במשפט וזה הסמיכות ב'וכל מאמינים שהוא קל אמונה', שמאמין בנו שנקיים מצוותם

בשלימות ע"י שבוהן ובודק מה שבסתר בלבנו שרצונו באמת לקיים המצוות ולעשות רצונו בלב שלם ועל סמך זה כותב וחותם אותנו לחיים טובים וזהו 'הגואל ממות ופודה משחת'.

(מרן המהר"י מבעלזא ז"ע)

ועל חטאים שאנו חייבים עליהם חטאת השר שלום מבעלזא ז"ע היה אומר, 'ועל חטאים שאנו חייבים' - ח"ו, יהיה 'עליהם חטאת', כלומר על הגוים שהם יקבלו העונש שהיה ח"ו לבא על החוטאים, כמ"ש בישעי' מג, ואתן אדם תחתיד'.

ובזה פירשו את המשנה (ברכות פרק ה':) כשבאו לבקש מרבי חנינא להתפלל על החולה והיה מתפלל ואח"כ היה אומר להם זה חי וזה מת. ולכאורה למה היה צריך לצער אותם ולומר זה מת, היה יכול לומר השי"ת ישלח לו רפואה שלימה. אלא רבי חנינא הוריד את גזירת המות מהחולה והשליך אותו על איזה גוי. וזהו שאמר זה חי, החולה יבריא ויחיה, וזה הגוי הוא ימות במקומו.

וכן היה השר שלום ז"ע אומר, 'ועל חטאים שאנו חייבים', ועשה כאן אתנחתא, ואח"כ המשיך לומר 'עליהם חטאת', וכן הלאה.

ותלמדנו ה"א להתוודות לפניך על כל עונותינו למען נחלל מעושק ידינו

יש להבין הכוונה 'מעושק'. ונראה ע"פ המובא בבאר הייטב סי' תקע"א בשם האר"י ז"ל, שכל המצוות ומע"ט שאדם עושה בעודו רשע מוסיף כח בקליפות רח"ל והוא כזורע על הקוצים, וזהו שכתוב בירמ' ד': 'יירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים', ולכן כשאדם רוצה ללמוד או להתפלל או לקיים מצוות צריך שיעשה קודם תשובה ויתוודה על חטאיו כדי שהחיצונים לא יעשקו את מצוותיו. וזה 'ותלמדנו ה"א להתוודות לפניך למען נחלל מעושק ידינו' שהחיצונים לא יעשו את מעשינו, וכן ערוב עבדיך לטוב אל יעשקנו ודים.

(שר שלום מבעלזא ז"ע)

אתה נותן יד לפושעים וכו' ותלמדנו ה' אלקינו להתוודות לפניך על כל עונותינו למען נחלל מעושק ידינו.

נלענ"ד פירושנו, כי בעניני מזון כגול גנבה ועושק אעפ"י שהחזיר הגנבה לבעלים מכ"מ חייב להתוודות על חלק שבינו לבין המקום ב"ה כמבואר בהלכה, והיינו ותלמדנו וכו' להתוודות על כל עונותינו ר"ל גם על עבירות שבין אדם לחבירו שאעפ"י שהחזיר ותיקן מכ"מ חייב להתוודות על הפגם שכלפי שמים, למען נחלל מעושק ידינו.

(שבט הלוי זצ"ל)

כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל.

פסוק זה מתחיל כולו בלשון יחיד, ומסיים בלשון רבים שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל. כי ישנם חטאות היחיד, אבל בעו"ה ישנם חטאות הצבור, שהם בעו"ה נחלת הכלל כולו, ואחד מהם הזלזול בקדושת בתי כנסיות השיחה בשעת תפלה והשיחה בשעת קה"ת כאילו בתי מקדש מעט הם ח"ו מקומות להתועב שם ולספר כל ההבלים והחדשות שראה באמצע השבוע.

(שבט הלוי זצ"ל)

אין קצבה לשנותיך וכו'

עשה למען שמך

משל לסוחר עשיר שהעניש את בנו אחר שכמה פעמים הוכיחו וללא יועיל. והגיע חג הפסח כשכל אחד מקבל בגדים חדשים העניש את בנו שלא יקבל וכן עשה. ביו"ט כשחזרו מביהמ"ד אמר לאביו העונש את עצמך ולא אותי כי כולם אמרו מה קרה לסוחר הגדול שלא הלביש את בנו ליו"ט, וכבר דברו שאתה כנראה פושט רגל ויפסיקו להשקיע אצלך וגם יפסיקו לחתום לך ערבות או לקבל אותך כערב. והנמשל עלינו 'ומפני חטאינו גלינו מארצנו' וקיבלנו בצדק עונשים שונים, עניות ומחלות משונות זה בזיון לה' ואין זה כבוד ה' שאין אנו נצולים, ולכן 'עשה למען שמך' שלא יהי חילול ה' ושלא יאמרו הגוים איה נא אלוקיהם.

(דולה ומשקה)

ונסלח לכל עדת בני' ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגה

יש להבין, הלא כשגוי מתגייר הרי הוא נכלל בתוך בני", וא"כ למה הפרידה התורה אותו ואמרה לכל עדת בני"א ולגר' הגר בתוכם. וי"ל, הנה כאשר גוי נתייגר ותיכף לאחר כך נכשל באיזה אסור של חילול שבת וכדומה אזי כל אחד דן אותו לכף זכות שעדיין אינו בקי בכל דקדוקי ההלכות. ולכן אמרה תורה כמו שכולם דנים את הגר ליזכות כן תעשה לכל העם בני ישראל שנשכלים בעבירה כי בשגה הם עושים וממילא נכון שיהיה להם סליחה ומחילה וכפרה.

(חפץ חיים ז"ע)

ומתפלל תפילה קצרה ולא היה מאריך בתפילתו שלא להבעית את ישראל הכהן הגדול מלבד שהתפלל על פרנסת בני", היה מתפלל גם שלא להבעית את ישראל, שלא יהיה לישראל שום פחד ודאגה ובהלה, ואך טוב וחסד ירדפום כל ימי חייהם.

(תפארת שלמה)

אתה הבדלת אנוש מראש ותכיריהו לעמוד לפניך

הצדיק רבי לוי יצחק מברדיצ'וב ז"ע, היה דרכו להמליץ תמיד זכות על ישראל. ופעם אמר כביכול ה' גרם לאדם שראשו בל עמו ולא יכול לכונן כראוי בתפילתו מחמת רבוי הטרדות בפרנסה ובריאות הגוף והנפש ודקדוקי עניות וזה גרם לו שלא יכול להתפלל בכוונה ואך תדרוש ממנו 'ותכיריהו' - בלשון בתמיה - לעמוד לפניך להתפלל אליך ביישוב הדעת ואין עמידה אלא תפילה שנאמר ויעמוד פנחס ויפלל.

זכור ימות עולם וכו' שאל אביך ויגדך

התורה הק' מדברת אל האבות והאימהות הורי ילדי עתידו של הדור הבא לזכור את ההנהגות הבית שנהגו בהם הוריהם מימות עולם ולחקור מפייהם את השתלשלות הדורות, 'בינו שנות דור ודור' - לדעת ולחקור מהם איך חינו הזקנים את צאצאיהם ואיך העמידו את צביון בניהם, 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך' - איך הם חנכו ילדיהם וכך תדע את הדרך הנכונה ואת המסילה הבטוחה שבעקבותיה תלכו.

(מחשבת הלוי זצ"ל)